

OBSAH

PŘEDMLUVA 13

Úvodní kapitola

JAZYK, LINGVISTIKA A DĚJINY LINGVISTIKY 15

0.1.	Lingvistika a předmět jejího studia	16
0.2.	Jazyk a jeho základní vlastnosti	17
0.3.	Dorozumívání u zvířat	18
0.4.	Tzv. primitivní jazyky	21
0.5.	Řeč malých dětí	26
0.6.	Přirozené a umělé jazyky	28
0.7.	Teorie o vzniku jazyka	31
0.8.	Jazykový vývoj	35
0.9.	Vznik a vývoj písma	36
0.10.	Periodizace dějin lingvistiky	40
0.11.	Lingvistická historiografie	41

Kapitola 1

PŘEDHISTORICKÉ OBDOBÍ 43

1.1.	Stručná charakteristika	44
1.2.	Mezopotámie	45
1.3.	Egypt	47
1.4.	Čína	48
1.5.	Kréta	50
1.6.	Arábie, Fénicie a Judea	52
1.7.	Předkolumbovská Amerika	53

Kapitola 2

STAROVĚK 57

2.1.	Stručná charakteristika	58
2.2.	Indie	58
2.3.	Řecko	61
2.4.	Řím	65

Kapitola 3

OD STŘEDOVĚKU DO 18. STOLETÍ	69
3.1. Raný středověk a vývoj písma	70
3.2. Scholastika a latinská gramatika	73
3.3. Spekulativní gramatika a spor o univerzálie	74
3.4. Středověk a „vulgární“ jazyky	75
3.5. Humanismus a renesance	77
3.6. Lingvistické názory v 17. století	80
3.7. Osvícenství a jazykověda 18. století	83
3.8. Význam tzv. předvědecké lingvistiky	85

Kapitola 4

SROVNÁVACÍ A HISTORICKÁ GRAMATIKA 19. STOLETÍ	87
4.1. Stručná charakteristika	88
4.2. „Objevení“ sanskrtu	88
4.3. Zakladatelé srovnávací a historické gramatiky	90
4.4. Wilhelm von Humboldt	94
4.5. Rozvoj srovnávací a historické gramatiky	96
4.6. August Schleicher	98
4.7. Rozvoj experimentální fonetiky	100
4.8. Mladogramatikové	103
4.9. Význam srovnávací a historické gramatiky	106

Kapitola 5

NOVÉ SMĚRY Z KONCE 19. A ZAČÁTKU 20. STOLETÍ	109
5.1. Vznik a charakter nových směrů	110
5.2. Lingvistická geografie a dialektologie	111
5.3. Francouzská psychologická a sociologická škola	116
5.4. Hugo Schuchardt a škola „slov a věcí“	118
5.5. Vosslerův estetický idealismus	119
5.6. Neolingvistika	121
5.7. Kazaňská lingvistická škola	123
5.8. Filip F. Fortunatov a moskevská škola	125
5.9. „Osamělý Američan“ W. D. Whitney	126

Chapter 9: OTHER EUROPEAN STRUCTURAL SCHOOLS

1. Development of structural linguistics in Europe.
2. J. Kuryłowicz and Polish linguistics.
3. G. Guillaume and his school.
4. A. Martinet and functional linguistics.
5. Soviet linguistics and structuralism.
6. M. A. K. Halliday and the British school.
7. Current situation in Europe.

Chapter 10: DESCRIPTIVE LINGUISTICS - AMERICAN STRUCTURALISM

1. Special features of the American structuralism.
2. Edward Sapir and accent on anthropology.
3. L. Bloomfield: founder of descriptivism.
4. Development of descriptivism in the 40' and 50'.
5. Theory of immediate constituents.
6. Harris's distributionalism.
7. Pike and his tagmemics.
8. Importance of American structuralism.

Chapter 11: GENERATIVE AND TRANSFORMATIONAL GRAMMAR

1. Noam Chomsky and two variants of generative grammar.
2. First period: "Syntactic structures".
3. Kernel sentences and transformations.
4. Second period: inclusion of the semantic component.
5. Deep and surface structures.
6. New conception of the syntactic component.
7. Competence and performance.
8. Actual situation and perspectives of generative and transformational grammar.

Chapter 12: STRATIFICATIONAL LINGUISTICS

1. Origin and development of the stratificational theory.
2. Basic notions of the new theory.
3. Multilevel description of language.
4. Method of graphic notation.
5. Examples of graphic notation.
6. Advantages and defects of the stratificational theory.

**Chapter 13: QUANTITATIVE
LINGUISTICS AND THEORY
OF INFORMATION**

1. Linguistics and mathematics.
2. Beginnings of the quantitative linguistics and the concept of frequency.
3. "Markov's process" and the theory of probability.
4. Zipf's laws.
5. Frequency dictionaries.
6. Examples of quantitative relations in language.
7. Glottochronology.
8. Origin and essence of the theory of information.
9. Entropy, bit, redundancy and noise.

**Chapter 14: ALGEBRAIC LIN-
GUISTICS AND FORMAL
LOGIC**

1. Origin and subject of the algebraic linguistics.
2. Modern formal logic.
3. Mathematical patterns and linguistics.
4. Bar-Hillel's categorial grammar.
5. Theory of analytic models.
6. Dependency grammar and the graph theory.
7. Importance of the mathematical linguistics.

**Chapter 15: COMPUTATIONAL
LINGUISTICS AND CYBERNE-
TICS**

1. Origin and position of the computational linguistics.
2. Automatic processing of information and informative languages.
3. Punch card machines in linguistics.
4. Cybernetics and linguistics.
5. Computers and linguistics.
6. Binary system.
7. Algorithms and program languages.
8. Machine translation.
9. Perspectives of computational linguistics.

**Chapter 16: MODERN EXPERI-
MENTAL PHONETICS**

1. Articulation and auditive phonetics of the 20th century.
2. Foundations of the acoustic phonetics.
3. Electroacoustic methods and synthesizers.
4. Phonograph and phonograms.
5. Spectral analysis of vowels and so-called formants.
6. Spectral analysis of consonants.
7. Sample of a phonogram and its interpretation.
8. Czech phonetics in the 20th century.

Chapter 17: PSYCHOLINGUISTICS AND NEUROLINGUISTICS

1. Psychology and linguistics.
2. Origin and development of psycholinguistics.
3. Limits of psycholinguistics.
4. Children's speech.
5. Language acquisition and bilingualism.
6. Speech acts theory and pragmalinguistics.
7. Origin and development of neurolinguistics.
8. Aphasias and their classification.
9. Textual linguistics.
10. Cognitive science and linguistics.
11. Classification and structure of memory.

Chapter 18: SOCIOLINGUISTICS AND ETHNOLINGUISTICS

1. Sociology and linguistics.
2. Development and limits of sociolinguistics.
3. Structure of society and language.
4. Bilingualism, diglossy and pidgin languages.
5. Sociolinguistic methods.
6. Anatomy of linguistic changes in W. Labov.
7. Origin and development of ethnolinguistics.
8. Sapir's and Whorf's hypothesis.
9. Linguistic policy.

Chapter 19: SEMANTICS, SEMIOTICS AND SEMIOLOGY

1. Origin and development of semiotics.
2. Semiotics, semiology or semantics?
3. Meaning of "meaning".
4. Semiotic features of the sign.
5. Essence and typology of sign.
6. From traditional semantics to the semantics of sentence and text.
7. Behavioral, logical and generative semantics.
8. Structural semantics and "field theory".
9. Types of semiotics and the meta-languages.
10. Semiotic methods.
11. Applied semiotics.

Chapter 20: PHILOSOPHY OF LANGUAGE

1. Philosophy and linguistics.
2. Philosophy of language and its limits.
3. Language and thought.
4. From Humboldt to neohumboldtism.
5. Linguistic anthropology and so-called general semantics.
6. From less defined expressions to racism.
7. Ludwig Wittgenstein and neopositivism.
8. Structuralism as philosophical discipline.
9. Ideology in linguistics.

Epilogue: ACTUAL CRISIS IN LINGUISTICS

Bibliography

List of illustrations

List of names

Index

Kapitola 6

FERDINAND DE SAUSSURE A VZNIK STRUKTURÁLNÍ LINGVISTIKY 127

6.1.	Vznik strukturální jazykovědy	128
6.2.	Saussurův život a dílo	130
6.3.	„Kurs obecné jazykovědy“	132
6.4.	Synchronní a diachronní přístup	133
6.5.	„Langue“ a „parole“	135
6.6.	Jazyk jako systém	137
6.7.	Sémiologie a společenský charakter jazyka	139
6.8.	Teorie jazykového znaku	140
6.9.	Saussurův vliv na lingvistiku a na další společenské vědy	144

Kapitola 7

PRAŽSKÁ ŠKOLA A FUNKČNÍ JAZYKOVĚDA 147

7.1.	Vznik a charakter pražské školy	148
7.2.	Zakladatel Vilém Mathesius	149
7.3.	Teze Pražského lingvistického kroužku	151
7.4.	Klasické období	152
7.5.	Vznik fonologie	154
7.6.	Morfologie a tzv. teorie privativních protikladů	157
7.7.	Aktuální členění větné	159
7.8.	Válečné a poválečné období	162
7.9.	Současná situace	163
7.10.	Vliv pražské školy na moderní lingvistiku	164

Kapitola 8

KODAŇSKÁ ŠKOLA A GLOSÉMATIKA 165

8.1.	Počátky kodaňské školy	166
8.2.	Zakladatel glosématiky Luis Hjelmslev	167
8.3.	„Prolegomena“ a základy nové teorie	168
8.4.	Vztahy a funkce	170
8.5.	Systém a proces	171
8.6.	Nová teorie jazykového znaku	173
8.7.	„Komutace“ a ostatní typy záměn	175
8.8.	Postavení glosématiky v současné lingvistice	177

Kapitola 9

OSTATNÍ EVROPSKÉ STRUKTURÁLNÍ SMĚRY	179
9.1. Rozvoj strukturální jazykovědy v Evropě	180
9.2. J. Kuryłowicz a polská lingvistika	181
9.3. G. Guillaume a jeho škola	183
9.4. A. Martinet a funkční jazykověda	186
9.5. Sovětská lingvistika a strukturalismus	190
9.6. M. A. K. Halliday a britská škola	194
9.7. Současný stav evropské strukturální jazykovědy	196

Kapitola 10

DESKRIPTIVISMUS – AMERICKÁ FORMA STRUKTURALISMU	199
10.1. Zvláštnosti amerického strukturalismu	200
10.2. Edward Sapir a důraz na antropologii	202
10.3. Zakladatel deskriptivismu L. Bloomfield	204
10.4. Rozvoj deskriptivismu ve 40. a 50. letech	206
10.5. Teorie bezprostředních složek	209
10.6. Harrisův distribuacionalismus	211
10.7. Pike a jeho tagmémika	214
10.8. Význam amerického strukturalismu	216

Kapitola 11

GENERATIVNÍ A TRANSFORMAČNÍ MLUVNICE	217
11.1. Noam Chomsky a dvě varianty generativní mluvnice	218
11.2. První období: „Syntaktické struktury“	219
11.3. Jádrové věty a transformace	221
11.4. Druhé období: zavedení sémantické složky	223
11.5. Hloubková a povrchová struktura	224
11.6. Nové pojetí syntaktické složky	226
11.7. Kompetence a „performance“	227
11.8. Současný stav a perspektivy generativní a transformační mluvnice	229

Kapitola 12

STRATIFIKAČNÍ LINGVISTIKA	235
12.1. Vznik a vývoj stratifikační teorie	236
12.2. Základní myšlenky nové teorie	237
12.3. Vícerozměrný popis jazyka	238
12.4. Způsob grafického záznamu	240
12.5. Příklady grafického záznamu	242
12.6. Výhody a nedostatky stratifikační teorie	245

Kapitola 13

KVANTITATIVNÍ LINGVISTIKA A TEORIE INFORMACE	247
13.1. Jazykověda a matematika	248
13.2. Počátky kvantitativní jazykovědy a pojem frekvence	248
13.3. „Markovův proces“ a teorie pravděpodobnosti	250
13.4. Zipfovy zákony	253
13.5. Frekvenční slovníky	256
13.6. Příklady kvantitativních vztahů v jazyce	262
13.7. Glottochronologie	268
13.8. Vznik a podstata teorie informace	269
13.9. Entropie, bit, redundance a šum	272

Kapitola 14

ALGEBRAICKÁ LINGVISTIKA A FORMÁLNÍ LOGIKA	279
14.1. Vznik a obsah algebraické lingvistiky	280
14.2. Moderní formální logika	281
14.3. Matematické modely a jazykověda	283
14.4. Kategoriaální gramatika Bar-Hillela	285
14.5. Teorie analytických modelů	289
14.6. Závislostní gramatika a teorie grafů	295
14.7. Význam matematické lingvistiky	298

Kapitola 15

STROJOVÁ LINGVISTIKA A KYBERNETIKA

	301
15.1. Vznik a postavení strojové lingvistiky	302
15.2. Automatické zpracování informací a informační jazyky	303
15.3. Děrhošítkové stroje v lingvistice	305
15.4. Kybernetika a lingvistika	305
15.5. Počítače a lingvistika	307
15.6. Dvojková soustava	309
15.7. Algoritmy a programovací jazyky	312
15.8. Strojový překlad	314
15.9. Perspektivy strojové lingvistiky	320

Kapitola 16

MODERNÍ EXPERIMENTÁLNÍ FONETIKA

	323
16.1. Artikulační a auditivní fonetika 20. století	324
16.2. Základy akustické fonetiky	327
16.3. Elektroakustické metody a syntetizéry	329
16.4. Sonograf a sonogramy	330
16.5. Spektrální analýza samohlásek a tzv. formanty	337
16.6. Spektrální analýza souhlásek	341
16.7. Ukázka sonogramu a jeho interpretace	344
16.8. Česká fonetika 20. století	345

Kapitola 17

PSYCHOLINGVISTIKA A NEUROLINGVISTIKA

	347
17.1. Psychologie a lingvistika	348
17.2. Vznik a vývoj psycholingvistiky	351
17.3. Hranice psycholingvistiky	353
17.4. Dětská řeč	356
17.5. Zvládání cizího jazyka a bilingvismus	359
17.6. Teorie řečové činnosti a pragmalingvistika	361
17.7. Vznik a vývoj neurolingvistiky	367
17.8. Poruchy řeči a typy afází	370
17.9. Textová lingvistika	375
17.10. Kognitivní věda a lingvistika	379
17.11. Typy a struktura paměti	383

Kapitola 18

SOCIOLINGVISTIKA A ETNOLINGVISTIKA	389
18.1. Sociologie a lingvistika	390
18.2. Vývoj sociolingvistiky a její hranice	391
18.3. Struktura společnosti a jazyk	393
18.4. Bilingvismus, diglosie a „smíšené“ jazyky	396
18.5. Sociolingvistické metody	399
18.6. Anatomie jazykových změn u W. Labova	401
18.7. Vznik a vývoj etnolingvistiky	403
18.8. Hypotéza Sapira a Whorfa	405
18.9. Jazyková politika	408

Kapitola 19

SÉMANTIKA, SÉMIOTIKA A SÉMIOLOGIE	411
19.1. Vznik a vývoj sémiotiky	412
19.2. Sémiotika, sémiologie nebo sémantika?	414
19.3. Význam slova „význam“	416
19.4. Sémiotické vlastnosti znaku	417
19.5. Podstata a typologie znaku	419
19.6. Od tradiční sémantiky k sémantice věty a textu	422
19.7. Behavioristická, logická a generativní sémantika	425
19.8. Strukturální sémantika a tzv. „teorie pole“	427
19.9. Typy sémiotik a metajazyky	430
19.10. Sémiotické metody	432
19.11. Aplikovaná sémiotika	434

Kapitola 20

FILOZOFIE JAZYKA	439
20.1. Filozofie a lingvistika	440
20.2. Filozofie jazyka a její hranice	441
20.3. Jazyk a myšlení	443
20.4. Od Humboldta k neohumboldtismu	445
20.5. Lingvistická antropologie a tzv. obecná sémantika	447
20.6. Od neostrých výrazů k rasismu	448
20.7. Ludwig Wittgenstein a neopozitivismus	451
20.8. Strukturalismus jako filozofický směr	453
20.9. Ideologie v lingvistice	457

Doslov

SOUČASNÁ KRIZE V LINGVISTICE 461

LITERATURA 465

SEZNAM VYOBRAZENÍ 481

JMENNÝ REJSTRÍK 485

VĚCNÝ REJSTRÍK 491

CONTENTS 507

CONTENTS:**PREFACE****Introduction: LANGUAGE, LINGUISTICS AND HISTORY OF LINGUISTICS**

1. Subject of linguistics studies.
2. Language and its main features.
3. Animal communication.
4. Primitive languages.
5. Baby speech.
6. Natural and artificial languages.
7. Theories on the origin of language.
8. Linguistic evolution.
9. Origin and evolution of writing.
10. Periodization of the history of linguistics.
11. Linguistic historiography.

Chapter 1: PREHISTORICAL PERIOD

1. Introduction.
2. Mesopotamia.
3. Egypt.
4. China.
5. Crete.
6. Arabia, Phoenicia and Judea.
7. Precolombian America.

Chapter 2: ANTIQUITY

1. Introduction.
2. India.
3. Greece.
4. Rome.

Chapter 3: FROM MIDDLE AGES TO THE 18th CENTURY

1. Early Middle Ages and the evolution of writing.
2. Scholasticism and Latin grammar.
3. Speculative grammar and the dispute on universals.
4. Middle Ages and so-called "vulgar" tongues.
5. Humanism and Renaissance.
6. Linguistic conceptions in the 17th century.
7. Age of Reason and the linguistics of the 18th century.
8. Importance of so-called prescientific linguistics.

Chapter 4: COMPARATIVE AND HISTORICAL GRAMMAR OF THE 19th CENTURY

1. Introduction.
2. "Discovery" of Sanscrit.
3. Founders of the comparative and historical grammar.
4. Wilhelm von Humboldt.
5. Development of the comparative and historical grammar.
6. August Schleicher.
7. Development of the experimental phonetics.
8. Neogrammarian approach.
9. Importance of the comparative and historical grammar.

Chapter 5: NEW THEORIES AT THE END OF THE 19th AND THE BEGINNING OF THE 20th CENTURY

1. Origin and characteristic features of new theories.
2. Linguistic geography and dialectology.
3. French psychological and sociological school.
4. Hugo Schuchardt and the school of "words and things".
5. Vossler's aesthetic idealism.
6. Neolinguistics.
7. Linguistic school of Kazan.
8. Filip F. Fortunatov and the Moscow school.
9. "A Lone American" W. D. Whitney.

Chapter 6: FERDINAND DE SAUSSURE AND THE ORIGIN OF STRUCTURAL LINGUISTICS

1. Origin of structural linguistics.
2. Saussure's life and work.
3. "Course on General Linguistics".
4. Synchronic and diachronic approaches.
5. "Langue" and "parole".
6. Language as a system.
7. Semiology and social character of language.
8. Theory of the linguistic sign.
9. Saussure's influence on linguistics and on the other social sciences.

Chapter 7: PRAGUE SCHOOL AND FUNCTIONAL LINGUISTICS

1. Origin and characteristic features of the Prague school.
2. Vilém Mathesius.
3. The Theses of the Prague Linguistic Circle.
4. Classical period.
5. Origin of phonology.
6. Morphology and binarism.
7. Functional sentence perspective.
8. Before and after World War II.
9. Current situation.
10. Influence of the Prague school on modern linguistics.

Chapter 8: COPENHAGEN SCHOOL AND GLOSEMATICS

1. Beginnings of the Copenhagen school.
2. Founder of glosematics: Luis Hjelmslev.
3. "Prolegomena" and foundations of new theory.
4. Relations and functions.
5. System and process.
6. New theory of linguistic sign.
7. "Commutation" and the other changes.
8. Position of glosematics in present day linguistics.